

Okul Psikolojik Danışmanlığı Uygulamaları El Kitabı

Ragıp ÖZYÜREK

3. Baskı

Prof. Dr. Ragıp ÖZYÜREK

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLIĞI UYGULAMALARI EL KİTABI

ISBN 978-625-6357-97-6

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Nisan 2012, Ankara

3. Baskı: Nisan 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Ragıp ÖZYÜREK

Dr. Özyürek, 1964 Ankara doğumludur ve 1986 yılında Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'ndan mezun olmuştur. Aynı üniversitede yüksek lisans eğitimi yaparak, 1989 yılında mezun olmuştur. Doktorasını 1995 yılında Çukurova Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Dr. Özyürek, 1987 yılından başlayarak Çukurova Üniversitesi'nde araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi, 1995-2005 yılları arasında da yardımcı doçent olarak görev yapmıştır. Özyürek, 2005 yılında psikolojik danışma ve rehberlik alanında doçentlik sınavını geçmiş, 2011 yılında Ege Üniversitesi'nde profesör kadrosuna atanmıştır. Hollanda'da inceleme gezisi yapmak için 1997 yılında kısa süreli olarak, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Florida Üniversitesi Psikolojik Danışman Eğitimi Bölümü'nde 1999 yılında 6 ay kadar, Indiana Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Eğitim Psikolojisi Bölümü'nde 3 ay kadar konuk öğretim üyesi olarak ve Almanya'daki 'Fachhochschule Düsseldorf'da sosyal pedagoji eğitimi alan Türk öğrencilere ders vermek için 2011 yılında kısa süreli olarak ziyaretlerde bulundu. Dr. Özyürek, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda konuk öğretim üyesi olarak bulunmuş ve 2011-2014 yılları arasında yine bu üniversitede profesör olarak görev yapmıştır. Daha sonra 2015 yılında emekliye ayrılarak İstanbul Aydın Üniversitesi ve İstanbul Medipol Üniversitesi'nde çalışmaya başlamıştır. Halen İstanbul Aydın Üniversitesi'nde öğretim üyesidir. Dr. Özyürek, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği'nin 2008-2009 yılları arasında Adana Şubesi'nin, 2014-2015 yılları arasında İzmir Şubesi'nin Yönetim Kurulu Başkanlığını üstlenmiştir. 2021 yılından başlayarak, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Psikolojik Danışma ve Rehberlik Eğitimi Programları Değerlendirme ve Akreditasyonu Birimi Akreditasyon Üst Kurulu kurucu başkanlığını üstlenmiştir. Okul Psikolojik Danışmanı e-Bülteni'nin 2013 yılından başlayarak editörlük, Okul Psikolojik Danışmanı Dergisi'nin ise 2018 yılından başlayarak ilk eş editörlük görevlerini üstlenmiştir. Çalışma alanları psikolojik danışman eğitimi ve süpervizyonu, kariyer psikolojik danışmanlığı, okul psikolojik danışmanlığı ve psikolojik danışma alanıyla ilgili istatistiktir. Ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinin mesleki ilgilerinin tanınması, matematik yetkinliklerinin yükselmesi ve okul psikolojik danışmanlığı uygulamaları hakkında yayınları bulunmaktadır. Özyürek, evli ve iki çocuk babasıdır.

ORCID No: 0000-0002-7394-1325

Psk. Dan. Yiğitcan ÖZKAN

Bu Kitap Psk. Dan. Yiğitcan ÖZkan'ın Aziz Hatırasına Adanmıştır.

“Seni Unutmayacağız Yiğit, Bıraktığın Yerden Devam Ediyoruz.”

ÖN SÖZ

Türkiye'deki psikolojik danışman eğitiminde okullardaki PDR uygulamaları ve bu uygulamalarla ilgili dersler önemli bir yere sahiptir. Bu uygulamalar 1990'lı yıllardan başlayarak, günümüze kadar gelişmiştir. Kuşkusuz bu uygulamalar sayesinde, ülkemizdeki okul PDR hizmetlerinin niteliği yükselebilir ve okul psikolojik danışmanlığı alanında yüksek lisans eğitime bir adım daha yaklaşılabilir. Böylece, daha ileri eğitim alacak olan okul psikolojik danışmanlarını yetiştirmeye başlayabilir ve okullarda sunulan hizmetleri daha nitelikli hale getirebiliriz.

Bu el kitabındaki uygulamalar 1990'lı yılların başından 2009 yılına kadar Çukurova Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'ndaki (Çukurova PDR) geliştirdiğim birikime dayalıdır. Sonraki yıllarda İzmir ve İstanbul illerindeki öğretim üyeliği deneyimim ile bu derste uygulama birikimim daha da gelişti. İlk yıllarda çok zayıf şekilde başlattığımız bu uygulamalar, tartışmaların sonucunda daha nitelikli bir hal almaya başlamıştı. Daha sonra bu uygulamalara ilişkin dersin işlenmesiyle ilgili olarak, 7 Eylül 2001 tarihinde Ortadoğu Teknik Üniversitesi tarafından düzenlenen VI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde Çukurova PDR öğretim elemanlarından olan S. Çam, Z. Erkan, M. Atıcı, R. Çeçen ve Y. Ortakale ile birlikte "*Okullarda rehberlik uygulamaları: Çukurova Üniversitesi örneği.*" başlığıyla bir bildiri sunmuştuk (Özyürek, Çam, Erkan, Z., Atıcı, Çeçen, ve Ortakale, 2001). Geline son noktada ise, kapsamlı gelişimsel modeller içerisinde Amerikan Okul Psikolojik Danışmanlığı Derneği (American School Counseling Association; ASCA) tarafından başarılı biçimde geliştirilen ve halen en son model olan **ASCA Ulusal Modeli** (ASCA, 2003, 2009, 2019) önemli ölçüde temel kabul etmek istedim. Yaşadığımız dönemde çağdaşımız olan Amerikalı okul psikolojik danışmanlarının/psikolojik danışman eğitimcilerinin geliştirdikleri bu model, okul psikolojik danışmanlığı programının geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi açısından en gelişmiş model olarak kabul edilebilir. Kuşkusuz, "Amerikalıların Ulusal modellerinin" Türkiye koşullarına ne ölçüde uygun olduğu ya da ülkemizde uygulanmakta olan MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÖERHGM) (2020) çalışmalarının temel alınması gerekliliği tartışılabilir. Kitaptaki uygulamalar yapıldıkça ve önceki yıllardaki uygulama öğrencilerinin rapor örnekleri okundukça daha sağlıklı değerlendirmeler yapılabilir. Gerçekte, ülkemizde yapılan okullardaki PDR uygulamalarında ASCA Ulusal Modelden büyük oranda yararlanılabileceği söylenebilir. Bu "Ulusal" modelin "Ulusal" modelin ülkemizdeki okullarda uygulanıp uygulanamayacağı tartışması bir başka kitaba bırakılabilir.

Kitabın oluşması için, Türk akademisyenlerin çaba ve birikimleri ya da Amerikalı okul psikolojik danışmanlarının birikimleri tek başına yeterli değildi. Öğretim elemanları gibi, görev yaptığım farklı üniversitelerdeki öğrenciler de bu kitaba büyük ölçüde katkıda bulundular. Yıllar içerisinde, alanyazın taraması sonucunda geliştirmiş olduğumuz uygulamaların bir kısmını öğrenciler ya hiç uygulamadılar ya da bir iki uygulamadan sonra bıraktılar. Ancak uygulamalar ilerledikçe, yeni uygulamaların büyük bir kısmına –sadece zorunluluktan değil – yürekten katkı verdiler. Bunu sayesinde, miras olarak sonraki yılın uygulama öğrencileri bu uygulamaları devam ettirerek, bir rutin oluşturdular. Miras oluşurken, kendi birikimlerini yansıttılar, çok yoruldu, ama yılmadılar ve başarılı oldular.

Kitabın ilk iki baskısı ile birlikte, zaman içerisinde tüm Türkiye'deki üniversitelerde bu kitapta yazılanlara benzer uygulamalar yapılmaya başlandığına tanık oldum. PDR eğitiminde bu kitabın ismiyle aynı isimde olan uygulama dersleri, 2018 yılından başlayarak eğitim programlarında bulunmaya başladı; “PDR’de Alan Çalışması” ismi unutuldu. Umuyorum bundan sonra da dersin adı “Okul Psikolojik Danışmanlığı Uygulamaları” şeklinde evrilir. Bu değişimin yanı sıra Mesleki Yeterlilik Kurumu’nda Okul Psikolojik Danışmanlığı Ulusal Standartları yayımlandı, ardından da Okul Psikolojik Danışmanlığı Ulusal Mesleki Yeterlilikleri hazırlanmaya başlandı. Psikolojik danışman eğitiminin akreditasyon çalışmaları çerçevesinde Okul Psikolojik Danışmanlığı Uygulamalarının Ulusal Standartları da yayımlandı. Bu iki son derece olumlu gelişmeye ilaveten Okul Psikolojik Danışmanlığı e-Bülteni ile Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi de yayın hayatına başladı. Birbirinden önemli ve yararlı bu ve diğer birçok gelişmenin ardından, bu kitabın adını da -olması gerektiği gibi- Okul Psikolojik Danışmanlığı Uygulamaları El Kitabı şeklinde değiştirebildim. Aslında ilk baskıdan başlayarak bu ismi düşünmüştüm, ancak 2010’lu yıllardaki anlayışın ötesine geçme fikri henüz erken kabul edilebilirdi.

Hacettepe Üniversitesi tarafından 10-12 Aralık 2010 tarihleri arasında düzenlenen III. Ulusal Uygulamalı PDR Kongresi’nde “Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamalarına İlişkin Derslerin İşlenmesi” başlığıyla, 14 haftalık ders programına göre yapılacak uygulamaların sırası bildiri halinde sunuldu (Özyürek, 2010a). Bu bildiriye hazırlanırken, uygulama öğrencilerinin kullanmalarına yönelik ders notları oldukça geliştirilmiş oldu. Özellikle, diğer üniversitemizdeki birikimlerden de yararlanarak, okullardaki PDR uygulamalarının daha gelişmiş bir hal almasını diliyorum.

Bu el kitabının ilk hali yukarıda bahsedilen bildiri (Özyürek ve arkadaşları, 2001) hazırlanırken ortaya çıkmıştı. Bildirinin ve dolayısıyla her bir haftada yapılacak uygulamaların daha kolay anlaşılması için önceki yıllardaki başarılı uygula-

ma öğrencilerinin rapor örneklerinden de yararlanması gerekiyordu. Bu sayede, yeni uygulama öğrencileri yapacakları uygulamaları hızlı ve kolayca anlayabiliyorlardı. Bu düşünceyle, çok sayıdaki öğrencimden rapor örneklerini aldım ve seçerek bazılarını bu kitapta ilgili yerlere yerleştirdim. Rapor örneklerini benimle paylaşan öğrencilerime bu nedenle tekrar teşekkür etmek istiyorum. Onların birikim ve katkıları olmasaydı, bu el kitabı da olmayacaktı. Uygulama öğrencilerinin önceki yıllardaki uygulama rapor örnekleri incelendikçe, ASCA Ulusal Modelin ülkemizde de uygulanması konusundaki fikirlerimiz daha netleşebilir.

Bu kitapta tanıtılan ısınma, kaynaşma, bu kırma ya da diğer etkinliklerin hepsine kaynakları eklenmeye çalışılmıştır. Yazar olarak kendi hazırladığım etkinliklere ismim yazılıdır, onun dışındaki etkinlikler başka yazarlar tarafından geliştirilmiştir ve kaynakları belirtilmiştir. Ancak yine de özgün kayaklara ulaşamadığım etkinlikler olabilir. Bu kitaptan alıntı yapacak yazarların bu konuya duyarlılık göstermesini rica ediyorum.

Bu el kitabının ilk baskılarının hazırlanmasında, zamanlarını harcayarak düşünce ve geribildirimlerini paylaşan değerli meslektaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Psikoeğitim programları ile ilgili etkinlikleri geliştirirken, Aydın, İzmir, İstanbul ve Manisa illerimizdeki rehberlik araştırma merkezleri ile işbirliği projeleri yürüttüm ve çok sayıdaki değerli meslektaşımın bu programları birlikte uyguladık. Bu projelerimizde bana destek olan tüm meslektaşlarıma özel teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Ayrıca, bölüm başlıklarındaki yağlı boya eser görsellerini benimle paylaşan Y. Hancıoğlu, D. Ercivan Zencirci ve M. Tekin Bender sanatçılarımıza da teşekkür ediyor, saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

Son olarak, kitapla ilgili geribildirimlerini paylaşmak isteyen meslektaş ve uygulama öğrencilerimizin görüşlerini öğrenmekten mutluluk duyacağımı belirtmek isterim. Bunun için eposta adresim: r.ozyurek@gmail.com

Ragıp ÖZYÜREK

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....v

1. ANA BÖLÜM OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLIĞINA GİRİŞ

1. Bölüm: Giriş – Kapsamlı Gelişimsel Modellerin Tanıtımı.....3

2. Bölüm: Yöntemler ve Ulusal Standartlar.....39

2. ANA BÖLÜM PSİKOEĞİTİM PROGRAMLARI

3. Bölüm: Isınma, Tanışma, Alıştırma, Kaynaştırma ve
Buz Kırma Etkinlik ve Oyunları.....51

4. Bölüm: Sosyal / Duygusal Gelişim Alanındaki Birincil Önleme
Konusu ile İlgili Psikoeğitim Programları65

5. Bölüm: Benlik Algılarını ve Benlik Saygısı Geliştirmeye
Yönelik Program..... 115

6. Bölüm: Sosyal / Duygusal Gelişim Alanındaki İkincil Önleme
Konusu ile İlgili Psikoeğitim Programları 129

7. Bölüm: Eğitsel Gelişim Alanındaki Birincil Önleme Konusu
ile İlgili Psikoeğitim Programları..... 143

8. Bölüm: Teknoloji Bağımlılığı ve Problemlı İnternet Kullanımı
Becerileri Kazandırmaya Yönelik Bir Sınıf
Rehberliği Ünitesi..... 179

3. ANA BÖLÜM

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLIĞI UYGULAMALARININ NASIL YAPILACAĞI

9. Bölüm: Uygulamalar, Ödev ile Araştırmaların Açıklamaları ve Takvim	187
10. Bölüm: Uygulama Öğrencilerine Yönelik Açıklama ve Öneriler	205
Ekler	275
Kaynakça.....	279

1. ANA BÖLÜM

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLIĞINA GİRİŞ

1. BÖLÜM

GİRİŞ – KAPSAMLI GELİŞİMSEL MODELLERİN TANITIMI

Eser Adı: "My Anatolia"

Sanatçı: Dizar ERCİVAN ZENCİRCİ / 2011